

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Vándorlegény búja és öröme.

Egy vándorló legény, ki járt a világba
Végre visszatére szülő városába.
Arcza jól megbarnult, ruhája megtépve
Legelőbb vajjon ki ismer a legényre?

Érkezik honába az öreg kapun át,
S a sorompón éppen a jó vámszedő állt.
Örömtől repesett a vándornak keble
Hisz a vámost egykor oly igen szerette.
De im a vámszedő, csodáknak csodája,
Nem ismert barátja elbarnult arczára.

Rövid üdvözzettel megyen búsan tovább,
Leverve magáról az országút porát.
Ekkor szép kedvese házánál haladt el:
Adjon Isten! szól most megkönnyebbült szívvél.
De ime a leány, csodáknak csodája,
Nem ismert a legény elbarnult arczára.

S még tovább is megyen a város végére
Arcza elkomorul s köny tolu szemébe.
Ekkor templom felől jó anyja jön éppen,
»Adjon Isten!« szól most, de többet semmit sem.
Te vagy fiam, kiált az édes anyóka
És keblére zárja, örömtől zokogva.
A nap bármi nagyon barnitá meg arczát,
Édes anyja mégis megösméré fiát.

Grätz Mór.

Channing Ellery Vilmos.

Ha valaha bekövetkeznék az a nem remélt idő, a mikor a világ unitáriusai az unitárius egyház elhunyt nagyjait „szentekké avatnák“, több mint bizonyos, hogy a legelső helyre Channing Elleri Vilmos jutna. Ez az idő, azt hisszük olyan messze van, hogy soha sem fog eljöni, de nincs is szükség rá, mert a kinek a földi élete szent, annak a földön tuli élete szent is lézen. A ki pedig ezen a földön a maga lelke erején nem tud felemelkedni oda, a honnan a szentek társaságába lehet jutni, azt halála után se papi, se püspöki, se pápai avatás nem fogja a szentek közé juttatni.

Channing E. Vilmos, ki 1780-ban született New-Yorkban, október 2-án halt meg, most halála 50 éves fordulóján a kegyeletes és hálás emlékezet szárnyain jelenjen meg mi közöttünk is, hadd pillantsuk át bámulatos földi pályáját. Mint legtöbb nagy embernek, neki is az anyja volt az a nemes lélek, kinek befolyása alatt nőtt oly jelessé a testben kicsiny, de lélekben mindig erős Vilmos. Már 18 éves korában végezte a Harvard-egyetemet s megnyerte az egyetemi rangfokozatot. 23 éves korában Bostonban papi, s oly gyorsan hódít, hogy már 6 év alatt új templomot épít gyülekezete s már 12 év múlva Boston szónokának nevezik. Hangja megnyerő, hódító, szivre ható volt s szavai lélekből jöttek, s lélekhez szólottak a Lélekről. Beszédeiben benne volt egész lelke. Olyanok voltak azok, mint ő maga. Mindenik beszéd egy új Channing volt a hivekre s az emberekre nézve.

A mikor Bostonba ment, akkor ismeretlen volt ott az unitarizmus, mint tényező, de a Kálvinizmus is meghasoulásban volt önmagával, vagyis azzal az emberek nem voltak meggyugodva. A Channing fellépése után mindjárt kezdettek nyugtalanzkodni, türelmetlenkedni és kezdették támadni a liberalisokat. 1815-ben kitért a vihar. Az unitáriusokat képmutatóknak nevezték. Channing felelt e vádra. Ebből az alkalomból körülbelül tíz beszédet tartott, de mindazok oly nyílt, tiszta, erőteljes és bátor nyilatkozatai az őszinte vallásos meggyőződésnek, hogy Channinget kezdték az „Unitárius mozgalom apostolának“ nevezni. Megindult a beszédek, füzetek harcza benn a templomban s künn a gyűléseken és az amerikai ösatyák egyháza kétfelé szakadt. Egyike felvette az „unitárius“ nevet, s szervezkedett.

Massachusetts államban a társadalmi és szellemi vezérek a liberalisokkal, tehát az unitáriusokkal tartottak, de ezentul még a név is alig volt ismeretes.

Channinget felette nagyon érdekelte ez a mozgalom, kivált azért, mert a szellem szabadsága diadalát remélte tőle. Ezt ő „szellemi rabszolgaság elleni mozgalomnak“ szerette nevezni.

A gyermek kora óta csak gyenge testalkatu ember, a nagy szellemi munkától meggyengülve, 1824-ben Európába jött új erőt szerezni. Ettől kezdve fokozatosan vonta vissza magát a szószéki munkától s íróasztala mellett folytatta tovább reform-munkáját, most már mint társadalmi reformátor. A munkásosztályok emelése s a rabszolgaság eltörlése volt fő tárgya. És a nemzet is s a világ is kezdett hallgatni szavára.

És milyen szavak voltak azok! Evangelium, új formában! Biblia új kiadásban! A ki a kereszténységet mindeddig nem értette, az a Channing szavaiból megértette s átérezte, hogy a szeretet, az emberbecsülés az emberi méltóság tiszteletben tartása, ezek az igazi kijelentések.

Már megmondottuk, hogy minden szava lélekből lélekhez szólt. Van-e közöttetek szomjuhozó lélek? Jöjjetek ehez a forráshoz: életvize, öröm, boldogság, üdv és szabadság csergedez belöle. Emlékezzünk Channingre!

B. Gy.

Mit tanít a biblia Krisztusról?

Miért viseltetem én becsüléssel és tisztelettel Krisztus iránt?.. Mi az oka, hogy bár nem veszem fel a „keresztény“ nevet, mégis szívem hálájával adózok Jézus Krisztusnak? Kell hogy legyen valaminek a Krisztus életében és halálában, lenni kell valaminek az ő nagy evangeliumában, a mi enyhületet, világosságot és erőt kölcsönöz a háborúsággal és bűnnel terhelt szívnek... Én tanulmányoztam Krisztust etikailag, sőt szellemileg, én tanulmányoztam a bibliát is ugyanabban a szellemben s őszintén és nyíltan meg kell vallanom, hogy nagyon sokat köszönök Krisztusnak és a Krisztus evangeliumának.

„Elsőbben a felől jöttem tisztába, vajjon van-e dogma tanítva a bibliában? . . . Vajjon meg kell-e hogy ismerjem mindazokat a dogmákat és tanokat, a melyek a keresztények felfogása szerint a kereszténységet alkotják, vagy van valami olyan egyszerű benne, a mit én egyszerre feltudok fogni s megtudok magyarázni?

Ugy találtam, hogy Krisztus egy nyelven beszél, a kereszténység pedig egészen más nyelven. Olvasni kezdettem, hadd halljam mi mondani valója van, s rendkívül meg voltam elégedve, midőn így szólott hozzám: Szeressed az Istent teljes szivedből, teljes lelkedből és minden erődből, szeressed felebarátodat mint tenmagadat“ s azután hozzátette: „ez a törvény és a proféták,“ más szóval a törvény és proféták egész philosophiája, theologiaja és etikája az Istenhez és emberhez való szereteten alapul. Ismét máshelyt így szólott: „Ezt tegyétek s örök életet fogtok nyerni.“

. . . Ha szeretjük Istent és szeretjük az embert, mi Krisztushoz hasonlók leszünk s örök életet nyerünk.

A Krisztus soha sem követelt tőlem imádást és tiszteletet, a mi Istent, a világ teremtőjét illeti meg . . . A Krisztus úgy jelenik meg előttem, mint az a szellem, a melyet magamévá kell tennem, ha az isteni Atyát megakarom közelíteni. Ő az a nagy tanító és vezér, a ki engemet az Istenhez vezérel.

India.

Keshub Chunder Sen.

A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül.)*

Az az osztálya az embereknek, a mely embertársainak az isteni és vallásos igazságokat hirdette, s a mely a vallásos érzést s ezzel a szellemi életet idomította, vezette, már nagyon régóta a papi osztály volt s az ma is. Minthogy a papi intézmény legelső bölcsője a patriárchai élet volt, melyben az erkölcs s a jórend felügyelői a pátriárchák valának, nagyon természetes, hogy a mai papoknak, vagy divatosan szólva, lelkészeknek is nem lehet csak egy ágazatu a kötelességköre. Avagy mire vall az emberek azon ítélgetése, melyre a papok érdemeinek s képességeinek mérlegelésében, talentumok mértéke szerint, mindnyájan illetékeseknek hiszik magokat nagyok és kicsinyek egyaránt. Pld. Nagyon derék szónok, igazán kár, hogy mint ember oly kiállhatatlan! Kitünő, derék egy ember, de milyen nagy hibája, hogy szónokolni nem tud! A templomban aranyos száju Szt. János, de künn az életben örökké ellenkezik, perel! Ezt az Isten is papnak teremtette, mert ezt a templomban is örökké hallgatnád, de künn az életben is a népnek igaz barátja, lelkes oktatója, bölcs tanácsadója, jólelkű vezére!

Ezek a kifejezések mind arra vallanak s arra szolgáltatnak bizonyítékot, hogy a lelkész munkatere majdnem kétéltüséget kíván: anyagi világban élni és lelki országban munkálkodni. És a

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén október 29-én.

lehetőleg mind a kettőben kitűnni, mert vagy a templomban vagy az életben hibát fedeznek fel bennünk, a mi egyaránt árnyat vet hivatalunkra, akadályt gördít követőink elébe. Szorosabb értelmezés szerént tehát a papok munkakörét szabályozza a szószék és a társadalmi élet.

Sokan azt hiszik, hogy e kettő homlokegyenest ellenkezik egymással s abból a feltevésből indulva ki, hogy egyszerre két urat nem lehet szolgálni, egyiket a másik rovására kiválóbb ügyszeretettel szolgálják s ezzel e szerint, a mint a szószéket vagy a társadalmi életet szolgálták nagyobb odaadással, elkészültek arra az ítéletre, hogy: kiválóan derék pap a templomban, de kiállhatatlan rossz lelkű, perlekdő, üzérkedő ember a társadalomban, vagy megfordítva.

Sokan pedig úgy vélekednek, hogy a szószéknek és a társadalmi életnek nincs különböző iránya. Mindkét helyen egy célért küzd a lelkész, egy szent ügyet szolgál, csakhogy külön eszközökkel: egyik helyen alkalmazza a szónoklás hatalmát, a szó fegyverét, másik helyen a példaadás jólelkű cselekedeteit, a jóra buzdítás intő, lelkesítő munkáit s a vigasztalás szelid bánásmódját. Önként jó pedig, hogy a szívnek teljességéből szóljon a száj s a humanizmus, teljes jóakarataból származzék munkája! Ezzel aztán ismét kész az ítélet, — hogy: a templomban jószívvél hallgatják s az életben szeretettel követik, mert a népnek lelkes oktatója, bölcs tanácsadója, jólelkű vezére.

Még sokan úgy is vélekednek, hogy akár egy irányu legyen a szószék az étellel, akár nem, az nekik mindegy, mert úgy látják, hogy az ők önös céljaikkal egyik sem vág össze, vagy éppen kényelmüket pusztítja össze mindkettő, s azért mindkettő kívánságának csak kényszerítésből engednek; de annál nagyobb gondal ápolják saját énjök előmenetelét, ha mindjárt népök romlására és veszedelmére törnek is vele s ezek is ítéletre mennek s hallgatják, hogy: kár a palást neki, mert egy rosszlelkű uzorást vagy zsarnokot takargat vele!

Tisztelt közgyűlés! E vélekedések felsorolásával nehogy megrovás alá essem, mert nem én találtam ki, az élet maga mutatja azokat, én csak felsoroltam a nagyon sok közül egyet-kettőt, hogy tárgyamra tartozó irányt vehessenek a felállított vélekedésekből.

Nézetem szerint a jó papnak csak annyiban szabad különbséget tennie a szószék és a társadalmi élet között, hogy egyik helyen lelkes beszédével, másik helyen lelkes tetteivel szolgál egy szent ügynek, mely az emberiség lelki mivélése, nemesítése. És én nem hiszek olyan szószéket, melyből élőhitre lehessen vezérelni a hiveket a leglelkesebb tanítással is, ha azzal ellenkező példákat mutat az élet cselekedeteiben szóno-

kunk! Ha erényt hirdet, előbb maga is legyen erényes! mondja az irás (Zakariás 8. 21.) Vagy: Hogy mondhatná azt valaki, hogy hite van, holott pedig cselekedetei nincsenek?!

Tehát a szószékek mintegy áruhelyei azoknak a lelki terményeknek, a melyeket a társadalmi életben összegyűjthet a pap, s kínálja hallgatóit, hogy azok is megkedvelvén, magoknak megszerezni törekedjenek. És én felteszem minden jó papról, hogy ha van mit árulnia, rá is tudja dicsérni hallgatóira, vagy magyarán mondva, ha hivei jóllétét s lelki nemesedését munkáló igaz szeretettel írja tanításait, akkor azokat minél meggyőzőbb szónoklattal igyekszik előadni is. Fődolog, hogy legyen mit előadni, aztán kettős érdem azt jól előadni!

Ezeknek előrebocsátása után felkeresem tulajdonképpeni tárgyamat s bemutatom a lelkészt, mint a szellemi élet vezérét a szószéken kívül. Egy roppant nagy kiterjedésű mező az, hol a lelkész az apostol tanácsa szerint hivatva van legeltetni az Istennek seregét, gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömet! (1. Pét. 5. — 2.) Az apostolnak ez a tanácsa magában foglalja a lelkész minden tennivalóját, mert legeltetni az Istennek seregét nem kisebb dolog, mint gondoskodni annak lelki eledeléről és lelki italáról, s élvezélni mindazon helyekre, hol e lelki táplálékok feltalálhatók, s elkerülni minden helyeket, a hol az Istennek serege veszedelembe kerülne. És mindezt szeretettel, jóakarattal, örömet és nem kényszerítésből kell tennie! mert ha valahol igaz, itt valóban áll, hogy a mi kényszerítésből származik, annak semmi erkölcsi fogantatja nincs. És hogy e nagy munkában micsoda tulajdonoknak kell lennie a papban, hogy többet ne említsek, álljon itt a könyvek könyvéből mutatóul egy pár: Tanításra alkalmsnak kell lennie! Tudományban, erényben tündökölnie! Krisztus képében, követségben járjon! stb., stb.

Ha már valaki vezérkedik, az egész sereg figyelme rajta függvén, méltán megvárhatni tőle, hogy eljárásaiban a tiszta önzetlen szeretet, szeplőtlen tisztaság, vezérkedéshez való értelem, ismeret, tudás kiváló mértékével birjon, minthogy ellen esetben nem kelthet bizalmat önmaga iránt a vezérletére bizott seregben s győzelem nélkül, téveteg utakon bolyongva, czéltalan halad!

A lelkész ép ilyen vezér, kire hivei sergének minden tagja bizalommal tekint; a tudatlan tanítóját, a bűnös intőjét, a szerencsétlen vigasztalóját, a kételkedő tanácsadóját, a tévelygő útmutatóját, a reménytelen biztatóját kell hogy feltalálja lelki tanítójában s épen ebben van a papihivatal igazi probaköve. A tudatlanokat és a bűnösöket felkeresni s elhíttetni velök és meggyőzni őket a felől, hogy ők tudatlanok, bűnösök; aztán megkedveltetni velök a

tudást s elriasztani őket a büntől, megösmertetni velök a bűnnek és tudatlanságnak rossz következményeit, s lelkökbe oltani a tudásvágyat és az erényes élet iránti fogékonyságot; a szerencsétlennel és reménytelennel találkozva, azt Isten vigasztaló kegyelmével megismertetni, Istán iránt bizalomra emelni; a kételkedőnek tanácsadója lenni, a tévelygőt igaz utra vezérelni: ezek nézetem szerint mind a lelki, a szellemi élet dolgai, melyekkel számolni kell a jó papnak, mert ezek alkotják szünet nélkül papi gondjait s ezek teszik a társadalmi életben elfoglalt munkakörének legtekintélyesebb részét. Igen, ez rövidbe foglalva a papi hivatal a szószéken kívül. Kétségkívül magasztos pálya, szép elhivatás, de a ki ebben vezérkedni akar, annak csakugyan a tanításra alkalmasnak kell lennie, tudományban, erényben tündökölnie, aztán a Krisztus képében, követségben kell járnia! A nagymesterként megtagadni magától egy nyugalmas élet kényelmeit s feláldozni magát a mások jólléte és boldogításáért. De nem, hisz ilyen martiromságot tőlünk az élet nem kíván! mert ha valóban erős akarattal, odaadó szeretettel teszi a pap lelki vezérkedésének kötelességeit, nyilván az a jutalom esik osztályrészébe, hogy másokat boldogítva maga is boldog.

A társadalmi élet minden rétegében bizonyos szellem uralkodik, bizonyos szellem hatja át minden ízében s az irányozza jóra vagy rosszra működését; de a társadalmat egyesek, családok, faluk és városok alkotják, s ha felüti tanyáját a pusztulás szelleme ezekben, nem hanyatlik-e meg az egész társadalom? Vagy ha lakást veszen ezekben a munkásság, haladás, honszeretet szelleme, nem látszik-e meg hirtelen magasra emelkedése, gyarapodása, fejlődése és előhaladása? Igen, a társadalom eként a benne élő szellem mértéke és minősége szerint megteszi a maga kötelességét, de hogy a társadalomban a munkásság, haladás és honszeretet szellemét állandóvá és erőssé tegyük, okvetlenül szükség ehez a vallásosság és erkölcsösség szelleme is, ha ugyan igaz a költő szava, hogy: Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs! De hát ha az egyhori nagy Róma bukása ezen fordult meg, miért tagadnók meg a társadalom kisebb köreitől, s úgy az egyesek és családok életétől is egyéb jóra vezérlő szellemek mellett a vallás és erkölcs szellemét?!

Ennek a szellemnek képviselői pedig legelső sorban a papok, s ezért ők vannak hivatva a társadalmi élet góczpontjaiban az egyesekben és családokban s kisebb-nagyobb gyülekezeteikben az erkölcsiség fényével megvilágítani a társadalmi élet annyi ösvényét s kellő ismereteikkel és tanításra megkivánt erős hajlandóságukkal folyton mivelní az emberiség nemesedését, tökéletesedését!

Hogy lelkészeink közül ki mennyire fogja fel e magasztos

hivatását, s mennyire érzi át ebből származó szent kötelességét, mutatja itt-ott a gyülekezetek között egy-egy düledező Róma, másutt pedig egy-egy Istenben vetett reményű Izrael, a szerint, a mint 30—40 évi szolgálattal a pusztulás átkos szellemét, vagy a minden szépre és nemesre törekvés életető lelkét szolgálták a gyülekezetben, s a mint a kényszerítésből vagy pedig igaz jóakarattal öröme st legeltették az Istennek seregét.

És most engedje meg a tisztelt közgyűlés, hogy szóljak valamit az akadályokról, s nehézségekről is, melyek a lelki vezérség magasztos pályáján a lelkészeknek éppen nem segítő társai, sőt munkás törekvésöknek kerékkötői. Ilyeneknek tekintem azt a társadalmi szerény helyzetet és azt az anyagi gyarló állapotot, melyben lelkészeink jobb sorsra érdemes legnagyobb része tengődik, s éppen ebből kifolyólag azt a tekintélytelenséget, lenézetést, mellyel hivei között gyakran találkozók.

A társadalom megkívánja a lelkészekről, hogy a világgal haladjanak, nemcsak külső megjelenésökben, viselkedésökben, hanem világszerénti miveltségben, tudományos fejlődésben s vezéri minden szereplésökben, a minthogy ennek így is kellene lenni, de honnan vegyen erre erőt és tehetséget az a lelkész, a ki 2—300 frt értékű kepejövendelmét is természetben, ama terhelő gonddal betáblázva kapja, hogy a mindennapi kenyérszükségen felüli részt hol, mikor és mikép változtassa át azon szükségei fedezésére — többnyire leszállított áron — melyeket társadalmi helyzetének emelésére, nagyon kis mértékben elszakíthat, ha ugyan juthat?!

A lelkésztől megkívánja hivatala, hogy a napi kérdésekkel tisztában legyen, s minden idejét a gondjaira bizott nyáj vigyázására fordítsa. De előáll a család, s gondjait megosztani kéri, elő áll a háztartás nehéz kérdése s az eltartás feleletét várja és a lelkész szegényes helyzetében ásót, kapát ragad, ekeszarvához nyul, s a kétségbeejtő aggodalmak között megosztja vezéri gondjait családjá és hivei között; egyiket sem hagyja, mert az elhagyott veszve van, de egyiket sem védheti kellő támogatással, s így ha nem is veszve, de csak tengetve van mindkettő.

Hát az önmivelésre, hasznos olvasmányok beszerzésére honnan kerül a pénz s idő a fennebbi körülmények között? Gyakran megtörténik, hogy éppen sehonnan! s így aztán könnyen megesisik, hogy mindig csak egy gyékényen áruva a régi portékát, a gyékénnyel együtt a portéka is elkopik s tekintélye veszvén, lenézetésre jut.

Még csak egy, nem kevésbé fontos és számottevő akadályt említetek fel, mely elől az eddig felhozott akadályokkal könnyen számoló lelkészek sem zárkozhatnak el, s ez a mi rendezetlen és rendezhetetlen keperendszerünk! A minden évi ke-

pe-kirovással — ámbár az egy megállapított alapra helyezkedik — legalább fele, vagy egy harmada a gyülekezetnek rendesen elégedetlen, s elégedetlenségének nyilvánításában kevély káromlással, vallásváltoztatással, bosszuállással fenyegetőzik, szidalmazza a papot, templomot, egyházat stb. és bátran ellehet képzelni, hogy ilyen érzelmek hatása alatt milyen képével segít tölteni a lelkitanítók csüreit, s mennyire pontos annak kellő időbeni beszolgáltatásában.

Nem czélom kiszínezni az ezzel kapcsolatos elszomorító kellemetlenségeket, sem felsorolni az ebből támadó nehéz ellenkezéseket; de legyen szabad azt kérdezni, hogy ilyen felháborult lelki harcain a pap milyen érzéssel hallgathatja és követheti az apostol tanácsát: Legeltessétek az Istennek seregét gondot viselvén arról nem kényszerítésből, hanem örömezt!

Még legyen szabad annyit megjegyezni, hogy a felsorolt akadályok kisebb-nagyobb mértékben mind ez utóbbiban találják fel létjogosultságukat s azért ezt el kell háritanunk, ha azt akarjuk és kívánjuk, hogy a papok a lelki élet győzelmes vezetői legyenek és lehessenek! Én csak egy módot tudok erre vonatkozólag, a miért sok másokkal együtt így imádkozom: Kepe megváltás jöjjön el a te országod!!!...

Végül, hogy a t. közgyűlés egyes tagjai s esetleg éppen azok, a kik a papot más szemüvegen át nézik mint én ki magam is az vagyok, elmondhassák a tárgyra vonatkozó nézeteiket, elő terjesztem a következő kérdéseket:

1. Az eklklésia szellemi életében talált hiányosságok mennyiben tulajdonítandók a papoknak és azokért mennyiben okozhatók a hivek?

2. A kepe megváltásával nem lehet-e attól tartani, hogy a papok közönyöskké lesznek a szorosán elé nem irt kötelességeik iránt z a hivek az eklklésia ügyei iránt?

Kisgyörgy Sándor, vargyasi pap.

Régi dolgok.

Az unitárius nők, mint a templom őrangyalai.

A mult század végén egyik unitárius községben, hol az unitáriusoknak virágzó szép eklklésiájok, csinos, jó karban tartott templomuk és gyönyörű hangzásu harangjaik voltak, egy szép (1781 ápril 22.) reggelen arra ébredtek fel az unitáriusok, hogy a katolikusok — kik egy főurból és cselédségéből állottak — karhatalommal elakarják foglalni nemcsak szép templomukat a parochiákkal együtt, hanem erdejét és szántóföldjeit is elsajátítani

szándékoznak. E jogtalan megtámadás ellen az unitáriusok a védelem minden tisztességes eszközét felhasználták. E védelmi harcoknak leglélekelőbb momentuma az volt, hogy az ekklesia lelkes és templomukhoz ragaszkodó női, közös megegyezés folytán, tüzes nyárral állták körül a templomot, hogy feltartóztassák a támadókat.

Hogy mi lett e védelmi harc eredménye, azt kiki megítélheti, ha megemlítem, hogy e nemes védelmi harc színhelye Sepsiköröspatak volt, hol most is virágzó unitárius egyház van.

A templomot az erőszak elvette az unitáriusok kezéből, de nem vehették el hitőket, a mit fényesen bizonyít az, hogy ott most is virágzó unitárius ekklesia van. A nők mindig erős várai voltak egyházunknak.

Az olcsó vallás.

Egy községben a kath. egyházközség megváltotta képét s így a hívek megszabadultak az egyházi teheről. Az unitárius ekklesia tagjai között azonnal hirdetni kezdték, hogy az ő vallásuk milyen olcsó, s az unitáriusoké milyen drága. „Térjetelek hozzánk“ mondá a kath. hívő, hisz itt nem kell fizetnetek! E csábító szavakra a drága vallású unitárius ember így felelt: „Sokkal drágább nekem az én vallásom, mintsem a te olcsó vallásoddal felcserélném. Azért adta Isten az én józan eszemet, hogy a drága enyémet, az olcsó másáért oda ne adjam, mert ha oda adom, szemlátomást megvesztem magamat.“

Vigyázzunk hát drága kincsünkre, mert „kigyó van a kertben.“

Bétei.

Unitárius eszmék tanulmányozása.

Ezelőtt néhány esztendővel egy előkelő állású unitárius férfi egy unitárius istentiszteletről kijöve így nyilatkozott: tudom, hogy nem válik nagy dicsőségemre, de mégis megvallom, ma tanultam meg, mi az unitárius nézet az Istenről s a Jézusról. Ebben az őszinte vallomásban sok olyan tanulság rejlik, a mely megérdemli, hogy levonjuk magunknak. Az első az, hogy a mi világi férfiaiunknak egy nagy része nem foglalkozik a vallás s annál kevésbé a theologia kérdéseivel, mert arra nem enged időt a mindennapi hivatalos s másnemű elfoglaltság. A másik tanulság az, hogy a világi emberekben is fellehet ébreszteni az érdeklődést a legelvontabb theologiai kérdés iránt is egy kevés igyekezettel. Az utolsó és legfontosabb tanulság az, hogy a papságnak, s az arra

hivatott Dávid Ferencz Egyletnek öntudatos munkát kell végezni Kolozsvárt és a vidéki fiókegyletekben.

Forduljunk könyvtárunkhoz. Üssük fel azokat a könyveket s elmélkedjünk az Ur bölcseségének mélységes titkain. Élet, erő és világosság rejlik azokban!

A kereszturi, tordai s kolozsvári nagy könyvtárak kincses bányákat rejtegetnek. Nyittassuk fel ajtóikat és aknázzuk azokat s hozzuk napfényre kincseiket s terjesszük a legjobb eszközökkel.

A Dávid Ferencz Egylet 1891-ben állított volt össze egy tervezetet erre a célra s azt közölte is az érdeklődő tagokkal, de azt hisszük nem lesz felesleges emlékezetbe hozni az egészet újból is. A fő csoportok közül legkevesebb méltatásban részesült a bibliai. A Maroskörben egyik ifju papunk már több ízben foglalkozott az új testamentum némely nevezetes tárgyával s mindig szép elismerésben részesült, bizonyosságául annak, hogy ez a foglalkozás nem háládatlan. Mi jelezzük a hiányt s várjuk a pótlást. Hiszük is, hogy derék lelkészeink felfogják hivatásokat s úgy a fiók-egyletben, mint különösen a saját ekklésiájokban lelkes munkát fognak kifejteni a téli hónapokban. — Feldolgozandó tárgyak:

1. Hit-erkölestan és böleselem köréből.

Isten, Jézus Krisztus. Lélek halhatatlansága. Az Erköles és Vallás s a kettő viszonya. A világról való felfogások összehasonlítása és bírálata. Az unitárius vallás helye a különböző vallások között. Az unitárius hittan és kateirodalom történelme. Az unitárius eszmék hatása hazánkban. Az unitárius eszmék hatása külföldön. Az unitárius és más hitnézetek összehasonlítása. Az unitárius vallás érdekében szükséges teendőink. Hitviták régen és most.

2. Bibliai tanulmányok és rokon tárgyak

Unitárius felfogás a bibliáról. Az unitárius tantételek és a biblia viszonya. A bibliai kritika előnyei az unitárius vallásra nézve. Unitárius írók szerepe a biblia magyarázatában. Unitárius bibliafordítók. Melyik bibliát használják az unitáriusok? Kell e az unitáriusoknak új biblia fordításról gondoskodniok? Ó és új testamentumi vallási elméletek. Az új testamentum és a modern papság feladata.

3. Életrajzok. Egyháztörténelmi, egyházjogi és neveléstani tanulmányok.

Dávid Ferencz élete és munkássága. Enyedi György és munkája. Unitárius püspökök. A hazai és külföldi unitáriusok. Egy néhány unitárius jóltevő. Channing Ellery Vilmos Parker Tivadar. Vonások az unitárius egyház történelméből. Unitárius ekklésiák történelmi rövid rajza. Nevezetes unitárius papok hazánkban és külföldön. Unitárius írók az egyetemes irodalomban. Az unitárius egyház az

országos törvény előtt. Jogviszonyaink. Az unitárius egyház és a felekezetek. Jogtörténelmi parlózások. Az unitárius egyház viszonya az államhoz hazánkban s más országokban.

Unitárius középiskolák régen és most. Unitárius népiskolák régen és most. A kolozsvári főiskola könyvtára. Unitárius jöltevők.

Egyházi szertartásaink. Unitárius énekek és énekes könyvek Teendőink a jövőben.

Boros György.

Channing estélyek.

A téli estvéket czélszerűen és hasznosan úgy lehetne eltölteni, ha a lelkész és tanító urak a magok hivei számára tervet készítenének előre. Mi a most közelgő téli időszakra melegen ajánljuk, hogy olvassák és olvastassák a Channing munkáit. Ezek minden lelkésznek és tanítónak megvannak a könyvtárában s egy kis utána járással könnyű megkészíteni a tervet. Egy-egy hétre rendezzünk két Channing estélyt, és pedig olyan formán, hogy azon mindenki jelenhessen meg. Az estély sorrendje lenne: 1. Ének. 2. Ima. vagy szavalat valamelyik ifju által. 3. Olvasás Channing műveiből. 4. Szavalat. 5. Ének.

A Channing művei olvasásában a sorrendet a lelkész urak fogják megállítani. Mi a magunk részéről ezt a sorrendet vennők fel:

I. estve: Channing élete rövid ismertetése. (Unitárius Közlöny 1892. évi 10. sz.) Olvasás: A z önmivvelésről 1—5 lap. (Channing művei I. köt.)

II. estve: Folytatás 6—17 l.

III. estve: 18—30 l.

IV. estve: 30—37 l.

V. estve: 40—49 l.

VI. estve: A munkás osztályok emeléséről. A lelkész vagy tanító ezen értekezés előzményeit rövidbe foglalva előadja bevezetésül. Az olvasás kezdhető a 89. lapon ezzel: Én az emberi lénynek csak egy emelését ismerem s ez a lélek emelése, vagy a 92-ik lapon a 98-ig.

VII. estve: vagy a 98—106-ig, vagy 111-től kezdve változtatva egy-egy darab, de különösen 127—134-ig.

VIII. estve: Észrevételek a nevelésről 175—181-ig.

IX. estve: Napoleon élete, előre bocsátandó a francia forradalom rövid ismertetése és olvasandó egy néhány szemelvény a Channing értekezéseiből.

X. estve: aphorismák a politika és erkölcsiség stb. felett. Szemelvények.

XI. és XII. estve: Az unitárius vallás ellen tett ellenvetések.

Egy téltre ennyi tárgy bőven elégséges, mert az egy estvére kijelölttel két-három estve is lehet foglalkozni.

Nagyon üdvösnek tartanók, hogy a lelkész vagy a tanító, a ki a felolvasást végzi, a fő tárgyakat, a jeles mondatokat írná le egy táblára a hallgatóság előtt, s ha lehet, szoktassa rá legalább az ifjakat, hogy azokat tanulják meg.

Nem képzeljük, hogy találkozna olyan kicsinyhitű ember, a ki az ilyen estélyek hasznát kétségbe vonná s következésképpen reméljük, hogy a közelgő télen mindenik unitárius ekklésiában Channing-estélyek fognak rendeztetni

Arra kérjük lapunk t. elvasóit, hogy az ilyen estélyekről küldjenek nekünk értesítést, mert a gyertyát nem azért gyújtják meg, hogy véka alá rejtsek, hanem a gyertyatartóra teszik, hogy világoljon mindenkinek, a kik a szobában vannak.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Főtanácsunk gyűlése éppen lapunk szétküldésekor fog kezdődni. Jövő számunkban ismertetjük.

— Egy kis forradalomnak vehető az a küzdelem, a mely Magyarországon a katolikusok és protestánsok között foly még mindig az elkeresztelés kérdése körül. Az országháza, a felsőház s maga a királyi felség is bele van vonva már a kérdésbe. És mindez miért? Azért, mert az egyik a dogmára támaszkodik s azt mondja, hogy az ország törvényét nem hajthatja végre, a másik a törvény betöltését követeli. Melyiknek van igaza? Nem vitatjuk csak azt mondjuk, a mit Jézus mondott volt a farizeusoknak, a kik őt megakarák fogni beszédében: „Adjátok meg azért a mi a császáré, a császárnak (a törvénynek) és a mi az Istené.”

— Schuster Lajos nyugalmazott áll. hivatalnok, ág. evang. vallású, 2500 frt hagyományozott atyja emlékére a sz.-keresztúri unitárius középiskolának, azzal a meghagyással, hogy atyja sírját, a mely Timafalván van, gondoztassa s évenként, a halál forduló napján, egy természetes virágból kötött koszorút helyezzen rá. A hagyatékot az egyház jogügysze Molnár Sándor ur már átvette és benyújtotta a közpénztárnak.

— Hód-Mező-Vásárhely és Székely-Udvarhely. A h.-mező-vásárhelyi leány-egyház tagjai negyvenötön nem kevesebb mint 71 frt 55 krt irtak alá a Székely-Udvarhelyi építendő templomra. Meglepően szép áldozat ez, ha meggondoljuk, hogy ez a fiatal leány-egyház mindenét az egyes hívek zsebéből szerezte és szerzi napról-napra. Eddig elé a s.-lelkészt egyik buzgó tag látta el szállással és asztallal. A jövőben már mindenik a magáénak akarja látni a lelkészt és elhatározták, hogy építenek számára papi lakot. Olvasóink előtt ismeretes eddig tett előkészületek, de bár páratlan áldozatkészséggel osztják meg mindenüket az egyházzal, még sem tudják megteremteni házukat a maguk erején. Ezért az erdélyi hívekhez fognak fordulni segedelemért. A buzgó hívek magok személyesen mennek el ekklésiáinkba, s ez lesz erdélyi és magyarországi híveink első személyes találkozása. Megvagyunk győződve, hogy a székely vendégszeretetet mindig fogják emlegetni az alföldiek s a segélyel is meglesznek elégedve. Megjegyeztük, hogy a h.-mező-vásárhelyiek kérésüket már ezelőtt egy esztendővel beadták volt

s az E. K. Tanács ajánlatára készséggel vártak egy esztendeig, hogy az udvarhelyi templomra folyó gyűjtést ne akadályozzák.

— **Új lelkész.** A kilyén-szentgyörgyi társcegyházak új lelkészt nyertek Pázsint Mihály dicső-szentmártoni s.-lelkész személyében. A beköszöntés Kilyénben okt. 9-én történt vidéki és helybeli szép számu közönség jelenlétében. A beigtatást Csító Salamon árkosi lelkész végezte. Sepsi-Szent-Györgyre az új lelkész okt. 16-án köszöntött be. Itt a beigtatást Ki-s Sándor egyházköri jegyző végezte. Az ünnepélyen résztvettek sokan a vidékiek közül; még Brassóból is ez alkalomra kijött hitfeleink közül többen s ezeken kívül a város intelligentiája és hivatalok és tanintézetek előjárósága is szép számmal voltak. A beköszöntő ifju lelkész szónoklata köztetszést nyert. A beköszönés után mintegy 50 személy közébedre gyűlt össze. Jelen voltak itt a megye derék alispánja, a szolgabíró, ügyvédek, kereskedők, orvosok, különböző intézetek tanárai, a város polgármestere és hivatalos személyei, a közzjegyző, képviselve voltak a pénzintézetek, a pénzügyigazgatóság, az iparosok, a vidéki papság, a tanfelügyelőség stb. A szebbnél szebb pohárköszöntők egymást érték. Pázsint barátunk a legjobb reményekkel kezdheti meg hivatalát.

T u d ó s í t ó.

— **Datk.** A buzgóság és áldozatkézség vala az miudig, a melyek egyházunk sokat hányatott hajóját a rozszakarat által támasztott viharok tengeréről biztos révpartra hajtották s ezeknek kormánya alatt lehet biztos kicsiny seregünk a még most is jelentkező támadások ellenében. A mint a harczi téreken a legutolsó harczos lélekjelenléte is esudákat mivelhet — ugy járulhat minden egyes tag anyaszentegyházunk épületének megszilárdításához. Egyházam buzgó tagjai az utóbbi időben is megmutatták, hogy „mit vihet ki . . . az érczakarat.” Azon kívül minden évben önmagokat adóztatják meg a rendes évi szükségletek törlesztésére. — 1868. óta mesteri lakot és csúrt, papi csúrt építettek, mindeniket kőből és téglából, cseréppel, s most egy építendő új paplak költségéihez minden tehetősebb egyháztag 5 rrt rovatallal járul, mégis áldozatkézségök arra is kiterjedt, hogy felszólításra ugyan. de jókedvvel, megjobbitották belső embereik fizetését ugy, hogy a pap az eddigi 60—65 kalangya őszgabona helyett 98 kalangyát kap. Oly tények ezek. melyeknél vallásos buzgóságukat semmi sem bizonyítja szebben; méltó ez a megörökítésre.

A vasárnapi iskoláztatás rendszeren foly; a felnőtt legények részvétlenek ugyan, de a nőnemű ifjuság iskola gyakorlása példás

Datk.

K i s s A l a d á r.

— **Két magyar unitárius ifju** van jelenleg Angliában. Buzogány Mariska k. a. Londonba már szeptemberben megérkezett s közelebről egy népes egyházi gyűlésen volt jelen. Józán Miklós, ki Oxfordban fog tanulni. szerencsésen megérkezett Londonba, a Britt és Külföldi unitárius társulat titkári hivatalánál bemutatta magát, hol -- írja az Inquirer — szívélyes fogadásban részesült. Október közepén nyílt meg a Manchester New College.

— **Kolozson** az esperesi vizsgálószék rendeletéből a jövő télen kezdve az ifjak számára minden héten két este tanítás fog rendeztetni énekgyakorlatokkal összekötve. A fűtés és világítás költségeit az ekklésia fogja hordozni, a tanítást pedig a lelkész és az énekvezér együttesen vezetik, reméljük oly mértékben, hogy azt nemcsak az ifjak, hanem a meglettkoruak is haszonnal fogják hallgatni.

— **Bethlen-Szt-Miklóson** az unitárius lelkész háza szándékos gyűjtogatas következtében leégett, s bár biztosítva volt, a lelkész s az ekklésia tetemes kárt szenvedett.

— **Állami kisdedovónó-képző** intézetek szervezeti szabályzatát a vall és közokt. minister 29 973—1892. sz. rendeletével kiadta Budapesten az Eggenberger-féle könyvkereskedés. Ára 40 kr.

— **Tennyson** Alfréd Anglia koszorus költője meghalt október 6-án. Az egész ország mély bánattal gyászolta. A lapok csak róla irtak napokon keresztül.

Tennyson 1809-ben született. Ugyanabban az évben született Gladstone a mostani miniszter elnök és Darwin a híres physiologus. Költői talentuma 1833-ban megjelent kötetéből lett nyilvánvalóvá. 1852-ben Wordsworth halálakor Tennyson-t választották poeta laureátussá, ki egyszerűs mind angol udvari költő is.

— **Columbus** Kristóf 1492-ben október 12-én fedezte fel Amerikát. E nagy eseményt rendkívül fényesen ünnepelték meg a 400 éves forduló alkalmából Amerikában és Spanyolországban.

— **Angol gyári munkás leányok szövetkezetébe** szükség volt levelező nőkre, vagyis olyanokra, a kik egy-egy leánynak egy hónapban legalább egy levelet irjanak s azonkívül a leányt jó indulattal segítsék és támogassák. Ezt a jó gondolatot az intézők úgy vélték helyesen megoldhatónak, hogy már a felhívásba kitették, hogy unitárius és zsidó nők nem fogadtatnak el. Érdekes a dologban az, hogy ennek az intézetnek alelnöke egy róm. kath. püspök. Ennyit elég is tudni, hogy megérthessük miért nem szabad levelet írni unitárius és zsidó nőknek.

— **Imák** Martineau Jakab, ki nem csak világhírű bölcs, hanem költő is most 80 éves kora után, midőn az éghez közelebb érzi magát, mint a földhöz, imára nyitotta ihlett ajakát s családi és magán használatra nyilvánosság elébe bocsátotta imáit egy kis könyvben az év elején angol nyelven s azt most Derzsi Károly budapesti lelkész a mi magyar nyelvünkön mondja el. Igazi nyeresége a magyar vallásirodalomnak ez a kis könyv. Bár nincsen benne ima minden alkalomra, elmondható mégis, hogy a szív minden alkalommal lelhet enyhet szavaiban. Van benne harmincz ima s azon kívül „egyházi és családi istentisztelet,” melyben imák, bibliai válogatott helyek és rövid elmélkedések foglaltatnak, mellyek kiválóan alkalmasok olyan családoknak, a melyek ekkléziájoktól távol lakván templomba nem mehetnek. A kis könyv ára 25 kr. kötve 60 kr. s kapható Derzsi Károlynál Budapest (Köháry-utca 4. sz.).

— **Knorr Alajos „Öngyűvédje“** Ötödik teljesen átdolgozott és javított kiadásban jelenik meg ifj. Nagel Ottó könyvkereskedő kiadásában Budapest, Muzeumkörút a Nemzeti színház bérházában, egy munka, mely hasonló munkák közt elismert használhatóságánál fogva két évtizedet meghaladó időn át mindég keresett kézikönyv maradt, melynek további feladata is leend, hogy minden jogviszonyok között megbízható és kimerítő utasítással szolgáljon mindenkinek, valamint azoknak is, kik jogisegélyt igénybe venni kénytelenek. Az első füzetben, melynek ára 30 kr., a szerző a közzogi részt kezdi ismertetni; nevezetesen a törvényhozó hatalmat, a főrendikar szervezetét, közli a főrendiházi tagságra jogosított családok névsorát; a képviselő választás szabályait, a választói jogosultságot megállapító törvényes intézkedéseket; ismerteti a képviselőház szervezetét; a törvények kihirdetésének módját, és a delegatók szervezetét és tárgyalásának módját. Ezután áttér a végrehajtó hatalom kezelésének ismertetésére; meghatározza a végrehajtó hatalom fogalmát, megnevezi az ennek gyakorlatára hivatott közegeket; ismerteti a m. kir. ministerium teendőit, az egyes ministerek jogait és kötelességeit, a ministerium szervezetét is, különösen minden egyes ministeriumok ügyelosztását és ügyosztályainak ügykörét, az államszámvevőszék hatáskörét és a közös kormányhatóságokat, a közös külügyministerium és pénzügyministerium ügykörét. Az egész mű tartalma tekintetében utalunk a részletes ismertetést tartalmazó előfizetési felhívásra és eme mindenkire hasznos munkát ajánljuk a t. olvasó közönség figyelmébe és pártfogásába.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Ne muljon el ez az esztendő ügy, hogy legyen valaki — abban a kis seeregben, a mely a Dávid Ferencz nevet viseli — a ki meg ne adná tartozását, a mely őt terheli. A kötelesség egy olyan általános szabály, a melyet mindenkinek teljesíteni kell!

„Fiatalság Barátja.” A Dávid Ferencz Egylet kiadásában ily czim alatt a nyáron megjelent vallás-erkölcsi tartalmu ifjusági irat árát az Egylet Választmánya az ifjúság érdekében 25 krról leszállította 10 krra, mit azzal a hozzáadással ajánlunk az ifjuság barátai szives figyelmübe, hogy a füzet 12 krajczárért bérmentve küldetik vidékre, s továbbá, hogy egyszerre megrendelt 25 példány bérmentve küldetik 10 - 10 krért vagyis 2 frt 50 krért.

A D F E. pénztárába a háromszéki fiók-egyletből a 8. számban nyugtázott összeget fizették: Lófi Aron esperes (92.), Kiss Sándor (92.), Kriza Sándor (92.), Vaska Béla (91.), Csifó Salamon (92.), Serestes Sándor (92.), Serestes Matild k. a. (92.), Albert Lőrincz (92.), Simó János (92.), Ütő András (91—92.), Kádár Lajos (92.), Kádár Sándor (92.), Hosszu Ferencz (91—92.), Nagy József (92.), Imre József (92.), özv. Baló Lajosné (92.), Imreh Györgyné (92.), Köhő Benedek (91—92.), Költő Ferencz (92.), Boncza Györgyné (91.), Bedő Sándor (91—92.), id. Bedő Andrásné (91.), ifj. Bedő Andrásné (91.), Veres Ferencz (92.), Veres György (92.), Gyertyánfi Emil (92.), Kovács Károly (92.), Kövendi Mihály (92.), Zsigmond Aron (92.), Benedek Lajos (92.), Ungvári Lajos (92.), Nagy Aron (92.), Kőkösi ekklesia (92.), N -ajtai ekklesia (92.), Kiss Sándor (Szentkirályi) (91—92.), Kis István (91—92.), Laborfalvi ekklesia (91—92.), Szentkirályi Ekklesia (91—92.), Bedőházi József (91—92.), Péterfi Sándor (92.), Orbán Ferencz (91.), Teleki Gáborné (91—92.), Bedő Sándor gazdász (91.), Faluvégi András (92.), Siklódi István (92.), Dávid Ágoston (92.), Benedek János (92.), Kőröspataki ekklesia (92.) — Összesen : 29 frt.

A hátralékosokat kérem, tagdíjjaikat fizessék be.

Simó János, f.-egyl. pénztárnok.

A D. F. Egylet pénztárába a hó folytán a következő befizetések történtek.

1 frt rendes tagsági díjat fizettek:

1892-re: Varga Zsigmond, Szt.-Ábrahám. Berde István, Szolnok (1893-ra is). Darkó Domokos, Kolozsvár (1890—91-re is).

1 frt 20 kr. előfizetési díjat küldött 1891-re: Özv. Misz Józsefné, Maros-Vásárhely.

Ajándékozott 1 frtot: Jánosr Gergely, Kolozsvár.

A hátralékos díjak befizetésére a határidő e hónap végével lejárván, tisztelettel kéretnek a t. hátralékosok: Sziveskedjenek tartozásaikat költséges felszólítás kikerülése céljából minél hamarább beküldeni.

Kolozsvárt, 1892. október 28.

Iszlai Márton
pénztárnok.

TARTALOM: Vándorlegény búja és öröme. (Költemény). Grätz Mór. 145. lap. — Channing Ellery Vilmos. B. Gy. 146. l. — Mit tanít a Biblia Krisztusról? Keshub Chunder Sen. 147. l. — A lelkész, mint a szellemi élet vezére a szószéken kívül. Kisgyörgy Sándor. 148. l. — Régi dolgok: Az unitárius nők, mint a templom őrangyalai. Az olcsó vallás. Bétei. 153. l. — Unitárius eszmék tanulmányozása. Boros György. 154. l. — Channing estélyek. 156. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 157. l. — Egyleti élet és munkásság. 159. l.